

Färgsättningsplan

Bilaga C

6.1 Bebyggelsens karaktär. Färgsättningsplanens målsättning för bebyggelsen.

Bebyggelsemiljön inom KA 1 vid Oskar Fredriksborg på Östra Rindö är relativt svåröverskådlig. Detta beror i första hand på att regementet omfattar ett stort antal byggnader, som i ett glest bebyggelsemönster är utspridda över ett vidsträckt geografiskt område.

Inom vissa delar av området återfinns emellertid grupper av byggnader, som är homogena till sina karaktärer. Här åsyftas först och främst miljön kring den centrala kaserngården med kanslihus, kaserner och gemensamhetsbyggnader.

Denna kännetecknas av en medveten ambition att åstadkomma en monumental platsbildning, till viss del funktionellt betingad. Denna ambition understryks ytterligare av byggnadernas strama, klassicistiska formspråk.

Sättet att organisera byggnaderna kring kaserngården återfinns på flera regementen uppförda av Kungliga Fortifikationen för att realisera 1901 års härordnings byggnadsprogram (många byggnader med typritningar av Erik Josephsson).

Kanslihuset var den förnämsta byggnaden inom etablissemanteret och utformades ofta med sin entré i kaserngårdens mittaxel. Ofta har man också förlagt regementets huvudentré i denna mittaxel.

Kasernerna runt gården är monumentala i volym med sparsamma med arkitektoniska detaljer. Entréerna till kasernerna är på gavlarna. Kanslihus och kaserner putsades eller uppfördes med fasadtegel. För övriga gemensamhetsbyggnader såsom exercishus, matinrättningar etc, utarbetades 15-25 typhus, huvudsakligen i trä. Dessa uppvisar i allmänhet en omsorg i den yttre gestaltningen.

Karakteristiskt för dessa kaserngårdar är att kanslihuset i allmänhet försetts med en liten formad plantering. Däremot saknas vegetation i anslutning till kasernerna.

Kanslihuset står vanligen på gårdens ena långsida flankerad av två något framdragna kaserner. Kanslihuset kan också stå vid gårdens ena kortsida, varvid kasernerna bildar ena långsidan.

De här skisserade gemensamma dragen för kaserngårdsmiljöer från 1901 års byggnadsprogram är fullt avläsbara på Rindö Östra; kanslihusets entré i gårdens mittaxel och den formade planteringen framför, det strama behärskade formspråket hos de flankerande kasernerna och den uttrycksfulla träarkitekturen hos övriga gemensamhetslokaler.

En jämförbar strävan till monumentalt uttryck och symmetrisk ordning återfinns hos bostadsbebyggelsen kring Grenadjärvägen. Släktskapen med kaserngårdens byggnader är tydlig; samma strama enkla klassicism och behärskade uttryck dominerar. Skillnaden till kaserngårdens miljö är att monumentaliteten inte är lika påtaglig på grund av att bostadsbebyggelsen på ett helt annat sätt omges av vegetation och höga träd.

Det klassicistiska formspråket återfinns på ytterligare några kasern- och bostadsbyggnader (by 102, 103, 117, 118), vilka dock inte på samma utpräglade sätt organiserats rumsligt tillsammans med andra byggnader.

Karaktären hos den centrala kaserngården är relativt intakt. Vissa förändringar, som försämrar helheten, är dock märkbara. I likhet med vad som ofta blivit fallet på andra liknande kaserngårdar har träden framför byggnaderna fått växa till ett omfång som rimmar illa med byggnadsvolymer. Så är fallet framför kanslihuset vars träd nu i det närmaste skymmer hela kanslihuset (problemet har nyligen uppmärksammats och ett par träd har tagits ner).

Inklädnaden av övningshallen och brandstationen (by 7), f.d. matsalsbyggnaden, med asbestcementskivor har förryckt helhetskaraktären kring gården samtidigt som byggnaden själv har framtagit sin exteriör med omsorgsfull panelarkitektur. Målsättningen för den f.d. matsalsbyggnaden siktar till att återskapa den ursprungliga panelbeklädnaden och dess färgsättning och därmed förstärka kaserngårdens rumsliga och arkitektoniska helhet.

När det gäller kasernbyggnaden nr 3 (by 3) ställs elementära underhållsproblem på sin spets. Exteriören utgör ett talande pedagogiskt exempel på hur det kan gå när vattenavrinningen, genom eftersatt underhåll av plåtavtäckningar på tak, fotränor och stuprör inte fungerar tillfredsställande.

Stora partier av den i puts profilerade takfoten och den nedanför sittande fasadputsens har sprängts loss av läckande vatten. Förmodligen har även det underliggande murverket skadats och sugit upp mycket vatten eftersom skadornas art visar på ett långvarigt läckage. (By 109 är ett annat exempel där underhållsproblem av liknande slag är påtagliga).

Underhållsåtgärderna blir alltid dyrare ju längre man väntar med att göra vid dem.

Däremot uppvisar kasern nr 3 en putskulör, som med sin lätta nyans i guldocker, bättre harmonierar med det klassicistiska formspråket än de andra putsade byggnaderna med liknande formspråk. Dessa har under senare år omfärgats med en kraftigare och mörkare ockra, som inte riktigt hör ihop med det klassicistiska formspråket av det här slaget. Man har samtidigt övergått från puts av kalkbruk till puts av KC-typ. (Först med 1920-talsklassicismen på bl.a. Stockholms malmar, ex Röda bergsområdet, höjdes färgstyrkan avsevärt på fasadernas puts. Kraftigt röda, rödgula och gula kulörer blev vanliga).

Det är ej fullt klarlagt hur nära den befintliga kulören på kasern nr 3 ligger originalputsens. Putsprov på sockelväningen visar på underliggande nyanser som är rödaktigt gula, som ren guldocker. Den befintliga guldockra nyansen på byggnad nr 3 är genom sin ljusa men ändå pregnanta gulaktiga kulör lämplig som förebild vid kasernens renovering.

Detta innebär därmed att samma ljusa guldockra kulör även är lämplig för kaserngårdens övriga putsfasader.

Som konsekvens av detta resonemang föreskriver färgsättningsplanen att också övriga kaserner och bostadshus med klassicistiska fasader inom KA 1 avfärgas med samma ljusa guldocker, som föreskrivs för bebyggelsen kring kaserngården. Avsikten är att förstärka det arkitektoniska uttrycket hos dessa byggnader genom en färgsättning, som är i kongruens med formspråket.

Avfärgningen av kaserngårdens byggnader gjordes ursprungligen med endast en kulör, dvs sockelväning, pilastrar, lisener och takfot hade samma kulör som fasadlivet. Tvåfärgningen är av senare datum, men har vunnit hävd i miljön och i människors medvetande.

Med anledning av detta föreslår färgsättningsplanen en fortsatt tvåfärgning av den putsade bebyggelsen runt kaserngården men med den skillnaden att kontrasten mellan de två kulörerna, mellan sockelväning, utsmyckningar och takfot å ena sidan och fasadliv å den andra, blir mindre framträdande än vad som blivit resultatet vid de senare årens renoveringar.

Bostadsbebyggelsen kring Grenadjärvägen, kasernerna by 102 och 103 och bostadshusen by 117 och 118 föreskrivs enfärgade.

Ytterligare grupper av byggnader med mer sammanhållen karaktär är ovanliga inom regementet. Snarare är det motsatsen som är rådande: ett stort antal byggnader av varierande ålder och utseende är utplacerade i landskapet. Intentionerna och avsikterna med många byggnaders lokalisering är inte alltid fullt avläsbara i den bebyggelsemiljö som blivit resultatet.

Undantag från denna bild utgör de två bostadsgrupperna, de s.k. Engelska villorna (från 1910-talet) och Gärdehusen (från 1940-talet). Båda dessa grupper uppvisar en ursprunglighet i material och färg, som känns angelägen att vidmakthålla.

Gärdehusen är enkla och spartanska, näst intill torftiga, men speglar krigsårens bristsituation. Samtidigt är karaktären välproportionerad och färgsättningen medveten. Ljusa oljefärger är genomgående.

De "engelska villorna", å andra sidan, avspeglar nationalromantiska ideal och har en tydlig "tjänstemanna"-prägel. Omsorgen i detaljer och utformning är tydlig.

På många regementen runt om i landet är det märkbart hur senare tiders nybyggnader genom formspråk, material och färg tenderat att splittra den dominerande karaktären, betingad av ett hantverksmässigt byggande med traditionella material.

I vissa fall har nybyggnader, när de placerats in på ett okänt sätt, helt spolierat en äldre etablerad bebyggelsemiljö. I andra sammanhang hamnar de nyare byggnaderna längre ut från det centrala bebyggelseområdet och påverkar därigenom relativt marginellt den äldre bebyggelsens karaktär.

Inom KA 1 är som tidigare nämnts det stora flertalet byggnader av äldre datum. Ytterst få har tillkommit under efterkrigstiden. De stora förråden (by 234, 235), med sina "underhållsfria" ballastelement, är främmande till sina karaktärer i den befintliga miljön. De har emellertid placerats en smula vid sidan om och påverkar inte nämnvärt den centrala bebyggelsen.

Övningshallen för vattenutbildning (by 129) är däremot en byggnad vars lokalisering och uttryck är mindre lyckad för sin omgivning. Formspråk, material (aluminium och kalksandsten) och färgsättning (blågrön plåt) slår på ett ganska brutalt sätt sönder karaktären hos den putsade bebyggelsen i slänten ner mot minörhamnen.

Man kan förmoda att den blågröna kulören skall associera med vatten och därmed avspegla byggnadens funktionella innehåll men i detta sammanhang är resultatet tveksamt.

Färgsättningsplanens målsättning är i första hand att korrigera den blågröna kulören i mer underordnad riktning. Den anspråksfulla utformningen av själva byggnaden påverkar mer än tillräckligt omgivningens karaktär.

Sammanfattningsvis kan konstateras att bebyggelsemiljön, trots det stora antalet hus, inte direkt kan karakteriseras som brokig eller splittrad ur färg- och materialsynpunkt.

Den dominerande färgskalan är hållen i röda och gulaktiga färgtoner (rödfärg och olika nyanser av ockra). Avsaknaden av ett större antal nyare byggnader har bidragit till att den ursprungliga bebyggelsens material och kulörer kunnat hävda sig under årens lopp. Vid det kontinuerliga underhållsarbetet har befintliga förhållanden kunnat vara vägledande.

Kopiens likhet med originalet
bestyrkes i tjänsten:

Maria Melander